
ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
Studia Techniczne 1985 z.13

WOJCIECH ECKARDT
WSP w Bydgoszczy

PRAKTYKA STUDENCKA W ZAKŁADZIE PRZEMYSŁOWYM - WYNIKI BADAŃ I OCENA

Praktyka studencka w zakładzie przemysłowym zwana praktyką przemysłową, stanowi programowy element przygotowania do zawodu, jest elementem wzbogacającym treści nauczania w uczelni. Jako taka spełnia bardzo ważną rolę w procesie edukacji. Czym więc należy tłumaczyć obiegowe, negatywne opinie na temat praktyk przemysłowych - dodajmy opinie wyrażane nie tylko przez studentów. Aby chociaż częściowo znaleźć odpowiedź na to pytanie, a także aby uzyskać szersze i pełniejsze rozeznanie tego problemu, przeprowadzono badania ankietowe opinii studentów wyższych szkół technicznych mających za sobą zaliczone praktyki przemysłowe. Poza badaniami ankietowymi przeprowadzono rozmowy indywidualne i grupowe ze studentami oraz indywidualne rozmowy z przedstawicielami zakładów pracy oraz uczelni zajmujących się bezpośrednio lub pośrednio przygotowaniem, organizacją i rozliczeniem praktyk.

W niniejszym artykule nie sposób przedstawić całości ocen i wniosków uzyskanych z badań, wybrano jednak najbardziej reprezentatywne zdaniem autora elementy.

Wyniki badań i wnioski

Ankieta przeprowadzona została wśród studentów czwartego roku studiów. Każdy z ankietowanych miał zaliczone trzy praktyki przemysłowe. Ponieważ badania przeprowadzono na trzech różnych kierunkach studiów /elektryczny, mechaniczny, budownictwo lądowe /w niniejszym artykule pominięto niektóre bardzo specyficzne wyniki i oceny oraz wnioski charakterystyczne tylko dla danego kierunku studiów, ograniczając się do problemów wspólnych i ogólnych.

Tabela 1. Ogólna ocena praktyk na podstawie wyników badań ankietowych

Wyszczególnienie	Rok studiów	Czas trwania w tyg.	Ocena w procentach			
			dobra	raczej dobra	raczej zła	zła
I praktyka	0	4	40	42	10	8
II praktyka	1	4	0	8	6	86
III praktyka	3	6	0	0	4	96

Ocena określona jest procentowym udziałem danej odpowiedzi w stosunku do całkowitej liczby uzyskanych ankiet. Analiza tych wyników jest alarmująca. Po przeprowadzonych rozmowach ze studentami ocena ta nie została zweryfikowana korzystnie. Szczególnie krytycznie oceniano praktykę po trzecim roku studiów /niektóre kierunki miały tę praktykę po czwartym roku - tzw. praktykę przeddyplomową/.

Uszczegółowiono natomiast przyczyny oceny praktyk:

- zmiana kryteriów oceny danej praktyki u samych studentów, z upływem lat studenci stawali się bardziej krytyczni, wychwytywali wszelkie nieprawidłowości i niesprawności w realizacji praktyk, zarówno merytoryczne jak i organizacyjne. Ich wymagania w stosunku do praktyki stawały się coraz wyższe, mieli określony, własny program i oczekiwania, szczególnie na praktyce przeddyplomowej. Stąd też pierwsza praktyka na roku zerowym oceniona została najłagodniej a ostatnia najsurowiej,
- inny stopień integracji i uzależnienia studentów od zakładu pracy na tzw. praktyce robotniczej na roku zerowym a inny na tzw. praktykach wakacyjnych w czasie studiów, powodowało to wśród przyszłych studentów zwiększoną samokontrolę i dyscyplinę, realizowana była określona konkretna praca produkcyjna,
- praktyki robotnicze na roku zerowym były lepiej przygotowane zwłaszcza od strony organizacyjnej, przygotowane było stanowisko i praca, było pełne zabezpieczenie socjalne, również zainteresowanie kandydatem na studenta było stosunkowo dobre.

Na ogólną negatywną ocenę praktyk realizowanych w trakcie studiów składa się szereg przyczyn szczegółowych. Niektóre z nich przedstawiono poniżej w zestawieniu procentowym:

- 1/ 98 procent ankietowanych - uważa, że uczelnia niewłaściwie przygotowuje ich do realizacji praktyki,
- 2/ 84 procent ankietowanych - uważa, że praktyka w zakładzie przemysłowym nie stanowi istotnego elementu przygotowawczego do dalszego toku studiów,
- 3/ 75 procent ankietowanych - uznaje, iż praktyki przemysłowe realizowane obecnie w zakładach produkcyjnych nie są istotnym elementem przygotowawczym do przyszłej pracy zawodowej.

Ta ostatnia wypowiedź negatywna /tj. 75 procent ankietowanych/ budzi jednak poważne wątpliwości czy oparta została na konkretnej informacji i wiedzy co do przyszłej pracy zawodowej. Wątpliwość ta pojawia się, gdy przeanalizuje się odpowiedź na inne pytania a mianowicie:

"Czy podjąłś decyzję lub masz sprecyzowany pogląd co do przyszłego charakteru i miejsca pracy ?":

1/ tak	- 0 procent,
2/ raczej tak	- 38 procent,
3/ raczej nie	- 49 procent,
4/ nie	- 13 procent.

Warto przypomnieć, że były to odpowiedzi studentów po czwartym roku studiów, którzy wkrótce mieli podjąć pracę zawodową jako inżynierowie. Nasuwa się więc tutaj wniosek, że na praktyce student bez większego uświadomienia absorbuje wiedzę i umiejętności, które będzie mógł wykorzystać w przyszłej pracy zawodowej. Jest to więc jeden z problemów wymagających szybkiego rozwiązania. Chodzi tutaj o ustalenie we właściwym czasie i zakresie korelacji: student - przyszła praca w zakładzie. Jak dotąd studenci nawet ostatniego roku studiów mają dość ogólnikowe pojęcie o charakterze i wymaganiach przyszłej pracy zawodowej. Rzeczywistość też nie jest tutaj budująca, duży odsetek absolwentów trafia do przypadkowych miejsc pracy, nie wiedząc czy będzie to praca zgoła z kierunkiem

i specjalizacją ukończonych studiów.

Od zaraz należy zwrócić uwagę na następujące elementy w zakresie organizacyjnego i merytorycznego przygotowania praktyki:

- określić precyzyjnie cel praktyki po konkretnym roku studiów, założenia programowe, metodę i technikę realizacji założeń, oczekiwane efekty, wymogi zaliczenia praktyki,
- uwzględnić w założeniach programowych praktyki elementy wiedzy o przyszłej pracy zawodowej.

Należy szczegółowo omówić założenia dydaktyczne i programowe praktyki oraz zwrócić uwagę na istotne elementy charakterystyczne dla zakładu pracy, dla konkretnych zawodów a nawet specjalizacji zawodowych.

Kolejną grupę pytań i odpowiedzi ankiety przedstawiono w Tabeli 2.

Tabela 2.

Wyszczególnienie	Udział procentowy odpowiedzi			
	tak	raczej tak	raczej nie	nie
1/ Czy byłeś przygotowany merytorycznie i organizacyjnie do praktyki ?	0	0	50	50
2/ Czy program praktyki był odpowiednio wcześniej opracowany i znany ?	16	0	0	84
3/ Czy praktyka była realizowana zgodnie z programem ?	19	10	18	53
4/ Czy Twoim zdaniem przedsiębiorstwo było przygotowane merytorycznie i organizacyjnie do realizacji praktyki ?	9	28	10	53
5/ Czy było przygotowane miejsce pracy i praca dla praktykanta ?	25	30	15	30

Sumując wszystkie odpowiedzi uzyskuje się następujący wynik:

- 1/ 13 procent odpowiedzi - tak,
- 2/ 14 procent odpowiedzi - raczej tak,
- 3/ 19 procent odpowiedzi - raczej nie,
- 4/ 54 procent odpowiedzi - nie.

Wynika z tego, że tylko dwadzieścia siedem procent /średnio/ ba danej grupy studentów uznała praktyki realizowane w zakładach pracy za właściwie przygotowane. Wyniki te nie dotyczą praktyk robotniczych realizowanych na roku zerowym. Ocena tych wyników badań jest następująca:

- 1/ zarówno uczelnia jak i zakład pracy nie realizują /lub realizują w minimalnym stopniu /fazy przygotowania praktyki. Brak fazy przygotowawczej powoduje, że praktyki realizowane są formalistycznie, opierają się na tym samym powielanym od lat schemacie i nie są przystosowane do aktualnych potrzeb programowych i dydaktycznych, często zdarza się, że program praktyki nie jest realizowany,
- 2/ program praktyki nie zawiera niezbędnych treści merytorycznych, nie określa metody i środków realizacji poszczególnych bloków tematycznych praktyki. Bardzo często program praktyki utożsamia się z harmonogramem praktyki, który przygotowuje zakład pracy. Jest to nieporozumienie i winę za to ponosi przede wszystkim uczelnia,
- 3/ stosunkowo najlepiej realizacja praktyk wygląda w tych zakładach, które mają w tym zakresie doświadczenie i przygotowane miejsca pracy i zajęcia dla praktykantów. Należy jednak odpowiedzieć na pytanie co to jest za praca, na ile wzbogaci ona wiedzę studenta i jaki ma ona związek z programem studiów czy też przyszłą pracą zawodową? Wypowiedzi studentów, jak również przedstawicieli zakładów pracy świadczą, iż przeważnie są to prace, bardzo proste nie wnoszące istotnych treści w rozwój studenta, nie wzbogacają doświadczenia praktycznego i nie dają rozeznania co do przyszłej pracy zawodowej. Student traktowany jest wielokrotnie jako niekwalifikowana siła robocza uzupełniająca urlopowe braki pracowników. Niektóre zakłady wręcz oświadczają, że potrzebują studentów wyłącznie do pracy w produkcji jako uzupełnienie siły roboczej. Oczywiście nie tak należy pojmować sens i ideę praktyk studenckich w zakładzie pracy.

Wnioski z powyższych ustaleń są oczywiste. Przede wszystkim należy docenić fazę przygotowawczą w zakresie merytorycznym /programowym/ i właściwie ją realizować. Kolejnym etapem powinno być przygotowanie organizacyjne zarówno w uczelni jak i w zakładzie pracy, w którym mają być realizowane praktyki.

Następnym badanym problemem była szeroko rozumiana dyscyplina pracy na praktyce. Wiadomo, że jednym z podstawowych celów dydaktycznych realizowanych przez uczelnię jest cel wychowawczy. Praktyka ma także do spełnienia określony cel wychowawczy, ma wdrożyć młodego człowieka do pewnych obowiązków jakie wynikają z zatrudnienia na stanowisku pracy i samego przebywania na terenie zakładu produkcyjnego. Na pytanie czy w stosunku do praktykantów egzekwowana była dyscyplina pracy/ chodziło o punktualne rozpoczynanie pracy, obecność na stanowisku pracy, przestrzeganie regułaminu przedsiębiorstwa i obowiązujących przepisów itd./

uzyskano następujące odpowiedzi:

- 1/ 5 procent - tak,
- 2/ 55 procent - raczej tak,
- 3/ 20 procent - raczej nie,
- 4/ 20 procent - nie.

Rozmowy indywidualne ze studentami oraz z przedstawicielami zakładów pracy potwierdzają stan faktyczny. W stosunku do czterdziestu procent praktykantów praktyka nie spełniła celu wychowawczego. Eliminowanie tego negatywnego zjawiska może nastąpić poprzez częste stosowanie hospitacji praktyki przez opiekunów dydaktycznych uczelni a także przez rzetelniejsze traktowanie swoich obowiązków przez opiekunów zakładowych.

Niebagatelną rolę odgrywa sprawa tzw. zaliczenia praktyki, a ściślej mówiąc dobór właściwych kryteriów zaliczeniowych. Nie można w tych kryteriach pomijać problemu dyscypliny pracy, bardzo istotnego elementu wychowawczego.

Podsumowanie

Wyniki badań, aczkolwiek uzyskane na ograniczonym materiale pozwalają na sformułowanie pewnych wniosków ogólnych.

- 1/ Brak jest określenia celów merytorycznych, programów praktyk odbywanych w zakładach pracy. Wszystkie praktyki realizowane na

studiach zgodnie z programem studiów muszą w zakresie programowym stanowić określoną całość programową. Nie należy utożsamiać harmonogramu praktyki z programem praktyki.

- 2/ Problem merytorycznego i organizacyjnego przygotowania praktyki należy uznać za podstawowy. Faza przygotowawcza decyduje w zasadzie o fazie realizacyjnej.
- 3/ Konieczne jest opracowanie kryteriów zaliczeniowych praktyki, nawet poprzez powiązanie zaliczenia praktyki z odpowiednim przedmiotem kierunkowym, jako jeden z elementów należy uznać wychowanie przez pracę.
- 4/ Zrealizowanie podstawowych celów stawianych praktykom przemysłowym uzależnione jest między innymi od efektywnego czasu ich trwania. Należy tutaj rozpatrzyć następujące zagadnienia:
 - ogólny czas trwania praktyki w okresie studiów,
 - czas trwania poszczególnych praktyk po odpowiednim roku studiów. Praktyki przemysłowe na studiach technicznych trwają przeważnie 4 do 6 tygodni każda, co po odliczeniu dni organizacyjnych /szkolenia, pobieranie i zdawanie sprzętu oraz wyposażenia, zapoznanie się z zakładem, zaliczanie praktyki itp./ daje zmniejszony czas efektywny trwania praktyki.

W związku z powyższym część pracowników dydaktycznych uczelni, a także sami studenci postulują o zwiększenie wymiaru czasowego każdej praktyki, lub wprowadzenia innej ich organizacji, na przykład sprowadzenie jednej semestralnej praktyki na semestrze VIII. Postulat ten jest wnoszony szczególnie przez kierunek budownictwa lądowego.

Odrębnie natomiast rozpatrywany jest problem praktyk dyplomowych, które proponuje się odbywać na ostatnim semestrze studiów w układzie np. 2-3 tygodni w miesiącu. Powyższe rozważania świadczą, że istnieją szerokie możliwości organizacyjnego usprawnienia praktyk, co jednak musi pociągnąć za sobą zmiany merytoryczne.

5. Niezbędny jest dobór właściwych zakładów pracy, mających możliwości organizacyjnego przygotowania praktyki, a także dysponujących odpowiednim wyposażeniem technicznym i bazą socjalno-bytową. Organizacja procesów przedprodukcyjnych, produkcyjnych i poprodukcyjnych takiego zakładu musi być na wysokim, nowoczesnym poziomie. Zakładowi opiekunowie praktyk muszą mieć podstawowe

przygotowanie dydaktyczne oraz pełne rozeznanie merytorycznych celów praktyki.

- 6/ Niezbędne jest opracowanie systemu kontroli i nadzoru praktyk /hospitacji/ obejmującego nie tylko sprawy dyscypliny pracy, ale także kontrolę bazy technologiczno-organizacyjnej, zgodność realizacji praktyki z programem, warunki socjalne i bytowe, aktywność i czynne włączanie się studentów w realizację programu praktyki.
- 7/ Celowe jest właściwe przygotowanie studentów do realizacji praktyki poprzez omówienie celów praktyki, jej programu, bazy zakładowej, kryteriów zaliczenia oraz systemu nadzoru i kontroli.

Przedstawiony materiał badawczy i wnioski świadczą, iż praktyki przemysłowe studentów w zakładach pracy mają szereg nieprawidłowości i niesprawności, że istnieją możliwości poprawienia tego stanu rzeczy. Zakres zmian, od niewielkiej korekty aż do zmiany modelu praktyk włącznie, uzależniony będzie od rozumienia tego problemu przez uczelnię a także od dalszych badań tego problemu. Zdaniem autora problem praktyk studenckich odbywanych w zakładach pracy nie jest do tej pory właściwie doceniany, nosi znamiona problemu ubocznego. Sytuacja taka bacząc na efektywność całego procesu nauczania i wychowania absolwenta, jest niewłaściwa i powinna ulec zmianie.

СТУДЕНЧЕСКАЯ ПРАКТИКА В ПРОМЫШЛЕННОМ ПРЕДПРИЯТИИ -
РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЙ И ОЦЕНКА

Резюме

Настоящая статья опирается на результатах мнений студентов высших технических школ на тему функционирования и оценки производственных практик. Исследования были проведены при помощи анкет, а также в беседе с заинтересованными лицами. Полученный исследовательский материал позволяет сделать некоторые общие выводы на тему практик и может быть стимулом для проведения дальнейших исследований в этой области.